xalet (ARQUIT)

1. Defineix una casa unifamiliar, aïllada i amb jardí. Cal advertir que la paraula francesa *chalet*, d'on prové, designa originalment un tipus de construcció, en fusta i teulada a dues aigües, dels llauradors de Suïssa i l'Alta Savoia i que, en castellanitzar-se, suplantà paraules com *quinta, villa* o *hotel*; en valencià substitueix *mas, masia* però, sobretot, *vil·la* que és la traducció més exacta. **2**. **Xalet de Payà**. Edifici ubicat a un extrem de la plaça de Sant Jaume i cantó del carrer del Metge Cosme Bayona, antic carrer del Forn, actual Hotel Canfali. La introducció de la paraula xalet en la parla popular dels benidormins i benidormines és, potser, tan antiga com les pròpies edificacions de la platja de Llevant a l'inici del segle XX. Direm que aquestes construccions s'iniciaren amb la construcció a la part de Llevant de la punta del Canfali, entre 1918 i 1920 de la casa d'estiueig de la família Payá. Ben prompte, la fastuosa mansió de l'alcoià marqués de Sant Jordi es designaria habitualment com *xalet de Payà*. El xalet ocupa un solar que, a principis del segle XX, era un conjunt de runes, possiblement restes d'antigues fortificacions. Fou el primer edifici que trenca amb l'arquitectura tradicional del poble, amb les terrasses, torres i, constructivament, capdavanter en la utilització del formigó. Durant uns anys va ser la residència estiuenca de la família i hi passaren convidats il·lustres com l'arquebisbe de Burgos des de 1919, Juan Benlloch i Vivó, després cardenal (1921-26) de la mateixa seu. La fallida econòmica dels Payá els abocà a vendre el xalet. Va ser comprat al voltant de 1930 per Manuel Fuster Albalat, el qual habità la planta baixa de l'edifici i destinà la resta a plantes de lloguer. Va ser requisat pel govern de la República entre 1936 i 1939 amb la finalitat d'instal·lar un hospital de guerra. Al 1940 el xalet va tornar als seus propietaris, però tan malmés interiorment que va caldre reconstruir-lo en 1940 per tal de tornar-lo a l'activitat anterior. En 1952 es van fer modificacions en la planta de coberta i en 1958 se li va fer un reforma radical segons un projecte de l'arquitecte Vicent Vives amb la finalitat d'adaptar-lo a hotel, que portà el nom de Planésia i més endavant Canfali. Es canvià tota la distribució interior, part de l'escala d'accés, reformant-se l'antic menjador de la planta baixa. Noves reformes de 1960 afectaren la façana de la mar i en 1967, se li alçà una planta i un àtic, encara que conservant l'estil. Malferit per les reformes i les ampliacions, el xalet de Payà, encara conserva alguna cosa del seu encís, aquell que tenia quan era l'edifici més fastuós de Benidorm. 3. Seguint les passes de Payà, amb prou celeritat una colònia d'estiuejants alcoians encetaria la construcció de xalets a la platja de Llevant en la década de 1920. Començant pel xalet de Pepe López (més endavant café Ronda), al cantó de l'actual avinguda de Martínez Alejos, les famílies d'industrials Arañó i Boronat, que com molts dels industrials alcoians s'havien enriquit durant la Primera Guerra Mundial, edificaren els seus xalets en allò que avui són els apartaments la Gavina. Altres famílies els seguiren, com els Doménec o els Mangada, o una altra branca de la família Doménec (*les Jovites*) que edificaren el xalet després conegut com el **xalet dels locos** (vegeu **xalet dels locos** *MED*.) i més endavant hostal Mayora. Tanmateix, més enllà de l'actual avinguda de Bilbao, se'n construïren altres com Villa Victorina, de la família Pérez Fuster o la Bassa Seca, de José Llorca Zaragoza. És el cas, però, que al principi d'aquests anys, al voltant de 1920, no existia cap camí en condicions al llarg de la costa, la qual cosa resultava un greu inconvenient per als seus habitants, a més d'un entrebanc per al desenrrotllament de nous xalets. Així les coses, el propietaris d'aquests primers edificis començaren la construcció, per pròpia iniciativa i pel seu compte, d'un camí al llarg de la platja de Llevant, que amb el temps esdevindria l'actual passeig. Ja al voltant de 1930, el passeig arribava fins a *les tres casetes* fent possible edificar *Las dos Palmeras* o *Miramar*, en el lloc que avui ocupen, respectivament, els gratacels homònims. L'allargament del passeig fins al racó de l'Oix va permetre quasi consolidar la façana litoral entre 1940 i 50 amb nous xalets com *Santa Margarita, Los Gemelos, Villa Pepita*, tots de la família Puchades (vegeu **Puchades Jou, Alfonso** *ARQUIT*.). Advertim que, ja des de temps enrere, alguns dels xalets s'havien alçat com una inversió, amb el propòsit de llogar-los en temporada. També en altres llocs, més a l'interior, anaren edificant-se cada vegada més xalets entre 1950 i 60, particularment en l'àrea de l'avinguda del Dr. Orts Llorca, la penya del Sarvatxo i la via Emilio Ortuño. Per tant, el paisatge urbà del Benidorm dels anys 50 estava caracteritzat pels xalets, tant és així que la idea inicial del Pla General de 1956 (vegeu **Pla General** ARQUIT.) era respectar i conservar l'estatus que de forma espontània s'havia produït: una façana litoral amb edificacions de baixa

intensitat, xalets i hotels menuts, i al darrere una edificació més intensiva. La història posterior faria que les coses canviaren de plantejament i, per sort o per desgràcia, quasi tot aquest món familiar va caure a partir de 1965 per donar pas als edificis en alçària, els gratacels, que avui caracteritzen el panorama benidormí. Respecte a la platja de Ponent, per les seues característiques orogràfiques, de cap manera va experimentar un procés semblant. No seria fins als anys 50 quan a la Cala s'enceta la urbanització de Mont Benidorm, que donaria lloc a una colónia de xalets que encara es conserva.

Diccionari de Benidorm